

HISTÒRIA D'ESPANYA

PÀGINA CREADA I MANTINGUDA PER FERRAN JOVER COMAS

LA PENÍNSULA IBÈRICA I LES ILLES BALEARS EN EL CONTEXT DE LES GUERRES PÚNIQUES

Anomenen guerres púniques els tres conflictes bèl·lics que varen tenir lloc entre Roma i Cartago, pel domini de la Mediterrània occidental. A la primera Guerra Púnica (264 aC - 241 aC) Roma es converteix en una potència naval i s'annexiona les illes de Sicília i Còrsega, que estava sota domini cartaginès. La segona Guerra Púnica (218 aC - 201 aC) canvià decisivament l'equilibri del poder a favor de Roma i gran part del conflicte es desenvolupà a la península Ibèrica.

1. Antecedents de la segona guerra púnica, 237-218 aC.

La derrota dels cartaginesos a mans de Roma a la primera guerra púnica i la pèrdua de Sardenya, conquistada pels romans, semblen estar en l'origen de la idea de Cartago d'intervenir militarment en la península Ibèrica per frenar el creixent control de Roma a la Mediterrània occidental. En 237 aC, [Amílcar Barca](#) va ser enviat a la Península, on, en companyia del seu jove fill [Anníbal](#), va aconseguir, mitjançant una sàvia combinació de diplomàcia i força militar, establir un domini territorial cartaginès en el sud d'Espanya. Aquest domini suposava una amenaça real per a l'expansió del domini romà de la Mediterrània occidental.

Segons *Polibi*, els romans estaven preocupats per l'expansió del poder cartaginès en la península i això va ser el que els va portar a intervenir en Ibèria. Sembla que la principal preocupació dels romans hauria estat assegurar-se que els cartaginesos no s'expandissin més des de les seves bases peninsulars i impedir els contactes d'aquests amb els gals. Les decisions preses pel senat romà durant aquests anys suggereixen un interès pel control militar estratègic de la Península i no un desig de conquesta o d'explotació econòmica dels recursos peninsulars.

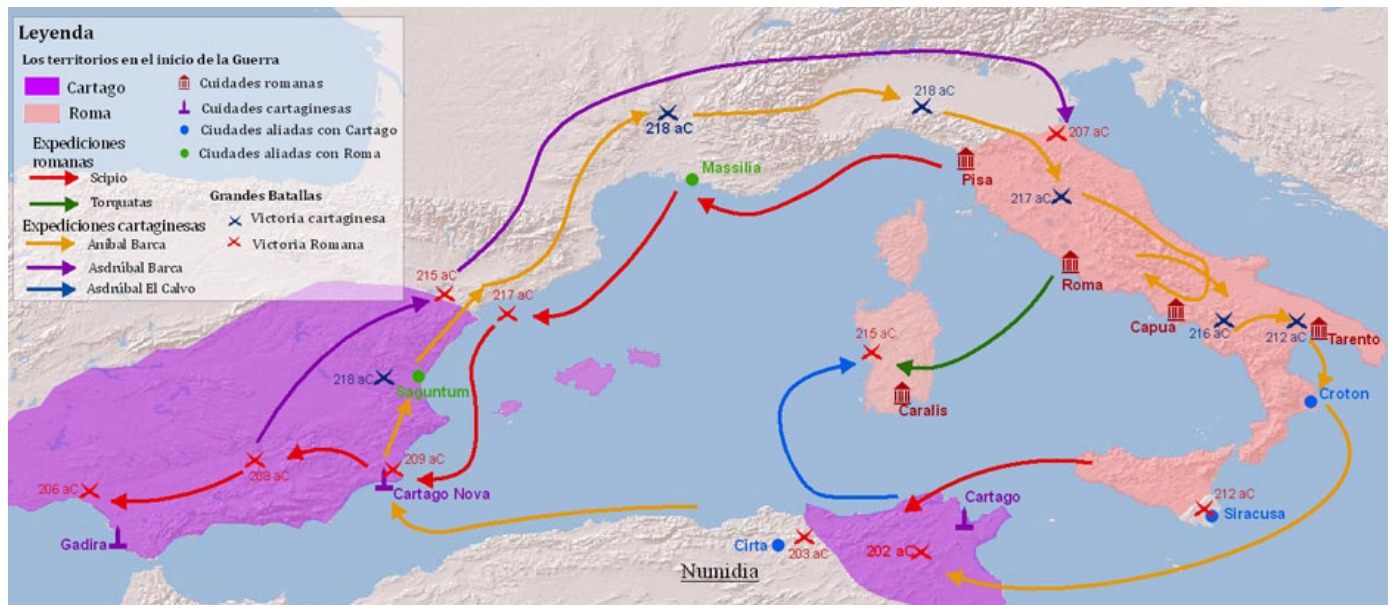
2. La segona guerra púnica en el marc de la península Ibèrica.

El senat romà va decidir enviar a **Publi Corneli Escipió** a Espanya per enfrontar-se allí a Anníbal, però Escipió de camí de la província que li havia estat assignada va rebre la notícia que Anníbal havia creuat ja els Pirineus. En aquella situació crítica, Escipió va decidir tornar a Itàlia per enfrontar-se a Anníbal després de travessar els Alps, i enviar al seu germà, Gneo Escipió, a Espanya amb la major part del seu exèrcit. Va ser per tant Gneo Escipió el que va arribar a la colònia d'[Emporion](#) (Empúries) en **218 aC**. L'estratègia dels Escipions va ser controlar la línia de comunicació vital entre Anníbal i les seves bases d'aprovisionament a Hispània signant algunes aliances amb unes quantes tribus locals.

Abans de la conquesta de [Sagunt](#) en 212 aC l'estratègia dels Escipions havia aconseguit ja el seu objectiu de bloquejar el camí cap a Itàlia. Àsdrubal va enviar tropes des de Cartago per assegurar «el litoral i les illes Balears, però es va veure immobilitzat i en 215 aC, va ser derrotat pels Escipions en la marge inferior de l'Ebre. Posteriorment els romans van patir una important

derrota en la seva campanya a Hispània. Però aquesta derrota i la mort dels Escipions no va ser aprofitada pels generals cartaginesos, la qual cosa va permetre la recuperació de les tropes romanes. Un altre Escipió, fill de l'anterior, **Publi Corneli Africà** es va fer càrrec de l'exèrcit romà en la Península i es va decidir a atacar amb èxit Cartago Nova. Després de la caiguda de Cartago, Publi Escipió es va assegurar la fidelitat de gran part dels pobles del llevant peninsular i va derrotar a Àsdrubal en la batalla *Baecula*. Aquest fet va suposar la sortida d'Àsdrubal cap a Itàlia per tal reunir-se amb Annibal i el control romà dels cabdills de les tribus locals del sud de la Península. Quedaven per controlar amples zones del sud peninsular però diverses victòries dels romans van acabar amb la retirada del general cartaginès *Magó* a les Balears i la conseqüent conquesta de Gades.

Durant els seus primers dotze anys d'existència la província d'Hispània no va ser ni més ni menys que el marc d'un enfrontament militar, un capítol fonamental de la guerra contra Annibal. Fou en aquest context en el qual van aparèixer els trets que havien de convertir a la Península en un element perfectament integrat de l'imperi romà. Els principis del sistema tributari, les complicades relacions establertes entre els oficials romans i les autoritats locals, i la fundació de colònies, es van donar inicialment en el context d'aquesta dinàmica militar en la qual es va veure immersa Roma al llarg de la seva història de guerres gairebé contínues. Per aquest motiu i per l'enorme distància existent entre la seu del govern de Roma i el lloc en el qual havien de ser preses les decisions, en l'extrem més occidental del món romà, la primera etapa del procés que havia de donar lloc a la Hispània romana va ser obra dels encarregats de comandar l'exèrcit de Roma, i especialment de tres membres de la família dels Cornelis Escipions, els qui es van fer els amos de la província des de 218 aC. a 206 aC.

3. La presència fenícia a les Illes Balears

L'origen de la primera presència fenícia a les Illes Balears s'ha de situar dins del context d'expansió geogràfica púnica a Occident a la segona meitat del segle VIII aC i, d'una manera més concreta, a partir de principis del segle VII aC, quan els fenicis s'establiren a sa Caleta, a Eivissa. Des d'aquest nucli els fenicis centralitzaren les seves accions d'intercanvi amb els indígenes de les Pitiüses. Poc temps després ocuparen la badia d'Eivissa on fundaren la ciutat d'**Ebussus** al lloc on ha perdurat fins ara.

Quan les ciutats fenícies de Tir i Sidó foren sotmeses pels assiris, la colònia fenícia de Cartago, situada al nord d'Àfrica, s'erigí en continuadora del poder fenici a la Mediterrània i va formar un vertader imperi. Per aquest motiu, al segle VI aC, Ebussus passaria a ser una colònia cartaginesa i, durant gairebé cinc segles, va ésser un dels enclavaments més importants del món cartaginès. A partir dels segles V aC.-IV aC, Eivissa fou un centre econòmic destacat de producció agrícola (es va introduir el conreu de la vinya i de l'olivera) i salinera, ja que es va iniciar l'explotació de les salines naturals de l'illa. El gran desenvolupament comercial va afavorir l'encunyació de moneda pròpia. A prop del barri antic de la ciutat, a la zona del Puig dels Molins s'hi va fundar una necròpolis, a la qual es calcula que hi ha entre tres mil i quatre mil hipogeus.

La població talaiòtica de Mallorca i Menorca va rebre les influències d'aquesta colònia cartaginesa que va establir una sèrie de factories comercials al litoral de Mallorca. També s'atribueix als púnics la fundació, a Menorca, de les ciutats de Jamma (Ciutadella) i Magon (Maó). La influència cartaginesa també es manifesta en l'aparició, als poblats talaiòtics, de peces de ceràmica, objectes de metall i monedes púniques i, sobretot, en l'enrolament dels foners balears en els exèrcits púnics com a mercenaris.

A l'època de la colonització cartaginesa, l'illa d'Eivissa es convertí en un dels nuclis més importants de la Mediterrània occidental. Es calcula que la població pogué assolir els 4.000 o 5.000 habitants. La ciutat d'**Ebussus** era l'únic nucli urbà i la majoria dels seus habitants, que vivien dins les fortificacions de la part alta (l'acròpolis), es dedicaven a les activitats comercials i industrials. La fabricació de ceràmica, sobretot d'àmfores per transportar els productes agraris com l'oli i el vi, va adquirir una especial importància. A les zones rurals la població vivia dispersa en les unitats d'explotació agrària, moltes d'elles de caràcter familiar, encara que també n'hi havia d'altres més extenses propietat de l'aristocràcia urbana.

Els pobladors de les Illes balears intervingueren en les guerres de Cartago contra els romans en les guerres púniques. Va ser molt destacada la presència dels foners balears a les ordres dels cartaginesos. Posteriorment a la batalla de Zama (202 aC) i la derrota definitiva dels cartaginesos Eivissa conservà l'autonomia política fent una aliança amb Roma que li va permetre de mantenir la seva cultura púnica.

